

Pszichodiagnosztika

**Pszichológiai tesztek
alkalmazása a klinikumban**

Információszerzés

- exploráció
- anamnézis
- strukturált interjú
- heteroanamnézis
- önéletrajz
- pszichológiai tesztek

Tesztek alkalmazása

- diagnosztika
- állapotkövetés
- terápia tervezése
- terápia hatékonyságának mérése
- rehabilitáció tervezése

A pszichológiai tesztek jellemzői (Gregory 2000)

- Standardizált eljárás
- A teljes viselkedésrepertoár egyes jellemzőit egy adott időpontban vizsgálja
- Pontozást és osztályozást tesz lehetővé
- Normák állnak rendelkezésre
- Általános reakciók és a viselkedés bejósolására alkalmas

Tesztek alkalmazásának alapjai

- Egy személy jellemzői viszonylag konzisztensek és különböző személyekben van hasonlóság.
- A személyiség változókkal jellemezhető.
- Ezek érvényessége (validitása) megbízhatósági (reliabilitás: homogenitás, konzisztencia) mutatókkal mérhető.

Validitás

- **Érvényesség (validitás):** a teszt azt méri-e, aminek a mérésére szánták?

A validitás kritériumai:

- *operacionális (műveleti) definíció* (amit a mérés során csinálunk) és
- *fogalmi definíció* (annak meghatározása, amit mérni szeretnénk) egyezése.

Reliabilitás

- **Megbízhatóság (reliabilitás):** mennyire biztos az, hogy megismételt vizsgálatkor ugyanezt az eredményt kapjuk? *Vagyis mérésünk mennyire megismételhető, következetes.* Ennek biztosítása:
 - /két kiértékelés (ugyanannak a tesztnek két változata: változat-megbízhatóság)
 - /belső konzisztencia (több tétel vonatkozik ugyanarra a jelenségre)
 - /ismételt mérés (test-retest reliability).eredményeinek összevetése
 - /(megfigyelés esetén) több pontozó mérés-eredményeinek összevetése.

A tesztek használhatósága a klinikumban

Indikáció :

Klinikai vizsgálat alapján feltett, célzott, részletre irányuló, vagy összefoglaló kérdéssel

Mit várhatunk a teszektől?

Jól feltett kérdésre sem adnak mindig választ, de lehetőséget jelentenek a pontosításra, differenciálásra, gazdagításra

EGY TESZT ÖNMAGÁBAN NEM DÖNTŐ EREJŰ, CSAK A TELJES

KLINIKAI VIZSGÁLATBA ÁGYAZVA ÉRTÉKELHETŐ !!!

Tesztek fajtái

I. TELJESÍTMÉNY TESZTEK

pl. intelligenciatesztek : az egyén általános mentális képességének feltárása

II. PATOMETRIAI eljárások

pszichopatológiai jelenségek/tünetek felderítése és kvantifikálása

III. SZEMÉLYISÉG TESZTEK

személyiség meghatározó tényezőit méri, amellyel a jövőbeni viselkedés bejósolható kérdőívek, személyiségleltárak, projektív tesztek

Az Intelligencia mérése

- **Binet –Simon :**

$$IQ = \frac{\text{Mentális kor}}{\text{Életkor}} \times 100$$

- **Wechsler meghatározása (1939):**
Az **intelligencia** az egyén globális képessége arra, hogy célszerűen cselekedjen, racionálisan gondolkodjon, és eredményesen bánjon környezetével
- **Spearman :** általános (general, g) faktor
speciális (s) faktor

MAWI- Verbális feladatok

1. **Ismeretek** a lexikális tudásanyag terjedelmét ragadhatjuk meg.
2. **Helyzetek megértése:** milyen mértékben képes valaki minél szélesebb körben gyakorlati ismereteket szerezni, tapasztalatait értékelni.
3. **Számismétlés:** a figyelmet és a közvetlen emlékezeti képességet, a koncentrációs képességet méri.
4. **Számolási feladatok:** intellektuális gyorsaság, konkrét számokkal összefüggő logikai és gondolkodási képességek
5. **Összehasonlítás:** gondolkodás színvonalának felderítése. főfogalom meghatározás, az absztrakt

MAWI Performációs feladatok

- 6. Rejtjelzés:** az asszociációk gyorsasága, motoriumba való átvétele, ép vizuomotoros koordináció szükséges hozzá.
- 7. Képrendezés:** a teszt az össz-szituáció megértését és felfogását, a vizuális rendszer felismerő képességét méri
- 8. Képkiegészítés :** vizuális figura felismerésének, azonosításának képességét a percepciót és a fogalomalkotó képességet vizsgálja
- 9. Mozaikpróba:** nemcsak manuális, de fejlett analizáló, szintetizáló képességet követel meg.
- 10. Szintézispróba:** A v.sz. gondolkodásmódjáról, munkastílusáról, kombinatív készségről nyújt információt

Verbális Q
Performációs Q

$$**IQ = VQ + PQ**$$

Pszichodiagnosztikai támpontok 1.

- **Korállandó próbák: 1., 2., 4., 10.**
Kor változó próbák: 3., 6., 7., 9.
- **Fiziológiai romlás**
- **Patológiás romlás**

Demencia % :

$$\frac{\text{Kor állandó} - \text{Kor változó próbák}}{\text{Kor változó próbák}} \times 100$$

Pszichodiagnosztikai támpontok 2.

- **15%-nál magasabb demencia index kórosnak mondható** (demencia % - kornak megfelelő fiziológiás romlás)
- **Intelligenciateljesítmény elmarad** a várható szintről (standardizált: nem-kor-iskolai végzettség alapján)
- **Interteszt variáció:** egyes próbák teljesítményeinek saját átlagához viszonyított eltérése
- **Az intelligencia struktúrájának változása:** Verbális IQ és Performációs IQ közötti viszony megváltozik

Az intelligencia osztályai

- értelmi fogyatékos 70 alatt:debilitás, imbecillitás, idiotizmus
- igen alacsony – 71-80 között,
- alacsony 81-90 között
- átlagos – 91-109
- átlag feletti – 110-120
- igen magas – 121-130
- extrém magas – 131 és felette

Howard **Gardner** (1983) **intelligencia elmélete**

7 elkülöníthető intelligencia létezik :

- verbális/nyelvi,
- logikai, matematikai, (a standard intelligencia tesztek ezeket méri)
- vizuális/térbeli,
- Zenei: hangok, ritmus (az emberiség fejlődésében fontos volt)
- testi/kinesztétikus: ura saját teste mozgásának
- intraperszonális : saját érzéseink ellenőrzése, azok megkülönböztetése, az információk felhasználása cselekvéseinkben
- interperszonális : felismerjük és megértsük mások szükségleteit és szándékait, felfogjuk hangulatukat, temperamentumukat és ezáltal előre lássuk hogyan fog viselkedni új helyzetben

Érzelmi intelligencia

Mayer és Salovey : Az egyén önmagához és más személyekhez, közösségekhez való viszonya

- képesség az érzelmek pontos érzékelésére
- képesség gondolkodás érzelmek segítségével való előmozdítására.
- képesség az érzelmek jelentésének megértésére
- Képesség az érzelmek kezelésére

Mini Mental State vizsgálat

Csaláadorvosi szinten alkalmazható demencia szűrő:
jól differenciál a közepesen vagy súlyosan demens és egészséges személyek között

- Orientáció
- Megjegyző képesség
- Felidéző képesség
- Figyelem és kalkuláció, munkamemória
- Nyelvi feladatok, olvasás és írás
- Konstruktív képesség
- Maximális pontszám : 30
- Cut-off : korábban 24, jelenleg **26-27 pont**

Neuropszichológiai tesztek

- **Neuropszichológiai tesztek:** „kognitív térképezés” célja a megismerő, végrehajtó funkciók állapotának felmérése, a károsodás mértének és hatókörének megállapítása. A károsodás pontos ismeretében lehet a beteg neuropszichológiai rehabilitációját megtervezni

Addenbrooke's kognitív vizsgálat

- Orientáció, max: 10
- Figyelem és mentális hajlékonyság, max: 8
- Epizódikus és szemantikus memória, max: 35
- Verbális fluencia, fonémikus és szemantikus kategória, max: 14
- Afázia feladatok, max: 28
- Vizuotérbeli, konstrukciós kivitelezés, max: 5
- Tartomány: 0 és 100 pont között mér
- Első cut-off: 88, módosított: **83 pont**
- VL/OM arány: <2.2 FTD; >3.2 AD
- Magába foglalja a Mini Mental tesztet is !!

Frontális Lebeny Skála (Frontal Assessment)

Battery, Dubois et al. 2000)

Főleg frontális érintettség kimutatására

Rövid: 10 perc

6 alteszt

- Fogalomalkotás és absztrakt gondolkodás (hasonlóságok)
- Mentális hajlékonyság (verbális fluencia)
- Motoros programozás (Luria 3 kéz teszt)
- Interferenciával szembeni ellenállás (Konfliktusos instrukció)
- Gátlás kontroll (Go-No Go)
- Környezeti autonómia

Max: 18 pont

FTD frontális (7.6+-4.2) v AD (12.6+-3.7) (Slachevsky et al. 2004)

Megkérdőjelezték (Lipton et al. 2005), bár nincsenek külön választva a FTD variánsai

Rey Auditoros Verbális Tanulási teszt : a közvetlen felidézést, a proaktív, retroaktív interferencia hatását és a késleltetett felidézést vizsgálja

Rey-féle komplex ábra : Téri-vizuális percepció és konstrukció, memória vizsgálata : elsősorban frontális funkciók elemzésére alkalmas

Wisconsin Kártyaszortírozási Teszt : frontális funkciók: gondolkodás rugalmassága, fogalomalkotás, váltás, perszeveráció, már megtanult képességek gátlása

Stroop teszt : A szelektív és irányított figyelem, valamint az irreleváns ingerek gátlásának képességét méri, vagyis azt, hogy egy jól megtanult, domináns választ, (olvasás), mennyire tudunk gátolni, ha új ingerre (szín) kell figyelniük .

Kérdőívek, pszichopatológiai skálák, személyiségleltárak

- **A személyiség dimenzionális megközelítésén alapul** (pl. Eysenck-Brengelmann: extro-introverzió, neuroticizmus, rigiditás dimenzióit vizsgálja)
- **PANSS** : Positive and Negative Syndrome Scale for Schizophrenia (Kay, Opler, és Fiszbein).
- **Konkrét tünetek vizsgálatát célzó kérdőívek** (pl. Beck-féle depresszió skála , Spielberger féle szorongást mérő skála)
- **Tapasztalati alapokra épül:** Hathaway és McKinley által összeállított Minnesota Multiphasic Personality Inventory (MMPI)

Beck-depressziókérdőív (BDI)

- A depresszió súlyosságának megítélésére szolgáló, nem diagnosztikus célzattal készült, önkitöltéses mérőeszköz. A kérdőívnek egy hosszabb (21 tétel) és egy rövidebb (13 tétel) változata van.
- A páciensnek az ő érzéseit leginkább leíró állítást kell kiválasztania egy 0—3-ig terjedő skálán. A depresszió súlyosságát az összpontszám alapján értékeljük: 0—9 normál, 10—18 enyhe, 19—25 közepesen súlyos, 25 felett súlyos depresszió. A kérdőív jó reliabilitású. Általa viszonylag jól követhető a hangulatváltozás → a kutatásban és a terápia követésében jól alkalmazható. Hátránya: nem diszkriminál elég jól a depresszió súlyosságának (főként közepes és a súlyos mértékű de-presszió) tekintetében.

Spielberger - Szorongás kérdőív (STAI)

- A szorongás mértékének mérésére gyakran alkalmazott önkitöltős kérdőív.
- Méri a szorongást mint aktuális állapotot, és mint konstans személyiségvonást.
- A kérdőív 40 tételből áll, melyet a páciens 1-4-ig pontozhat aszerint, hogy milyen mértékben jellemzi őt az adott állítás.
- A szorongás mértékét az összpontszám alapján értékeljük, standard értékekhez viszonyítva

MMPI - Klinikai alapskálák 1.

- Hipocondria: bármely ok miatt fokozott saját testre irányultságot, betegségtudatot jelezhet
- Depresszió: legkülönbözőbb betegségekben fellépő indítékcsökkenés, depresszív élményváltozás
- Hisztéria: szomatikus, pszichovegetatív tünetek, elfojtás, nagy érzelmi fűtöttség, stb.
- Pszichopátia: deviáns, antiszociális személyiségzavarra, beilleszkedési nehézségekre utalhat
- Maszkulinitás-feminitás: jelezhet inverz szexuális tendenciákat, de lehet, hogy csak az ellenkező nemre jellemző társadalmi attitűdöt, kognitív sablonokat mutatja

MMPI - Klinikai alapskálák 2.

- Paranoia: magas értékei valószínűsítik, az alacsonyak a disszimuláció lehetősége miatt nem zárják ki a paranoiditást
- Pszichaszténia: magas értéke szorongásos tünetekre, gátolt helyzetmegoldási készségre utal
- Szkizofrénia: a valóságfunkciók felbomlásával, heves szorongási tünetekkel járó állapotot mutat, szkizofrénia diagnosztizálására nem alkalmas, a kórállapot súlyosságát jelzi
- Mánia: hiperaktivitás, emelkedett hangulat, túlmotiváltság, emocionális túlfűtöttség
- Szociális introverzió : E-I dimenziójának szociális magatartással kapcsolatos összetevőjét méri
- + 3 validáló skála

Projektív személyiség tesztek

- Elnevezés Lawrence Franktól származik: strukturálatlan helyzetekben, amikor jelentést kell adni a külvilági ingereknek, belső mintáinkat, élményeinket, szubjektív belső világunkat vetítjük ki
- így egyéni értelmezések, leképezések, választások, strukturálási módok, gondolkodási jellemzők stb. megnyilvánulását sűrítik
- kvantifikálhatók (pl. mutatók, gyakoriságok, arányok), számszerű értékeik támpontot adnak az értelmezéshez
- értelmezési próbák (statisztikailag megalapozott, a klinikai vizsgálatba ágyazott, ugyanakkor a szakember klinikai tudására és tapasztalatára támaszkodó értelmezés)

TAT

(Henry A. Murray: Thematic Apperception Test)

- 20 nem egyértelmű jelenetet tartalmazó képhez kell történetet szőni
- A képek témái, egy-egy az ember életében előforduló konfliktusokat, kritikus életszakaszokat jelenítik meg, szükségleteket, motívumokat hívnak elő (pl. én-ideál, család, anya-gyerek, apa-fiú, párkapcsolat, viszony a halálhoz, szexualitás)

PFT

(Saul Rosenzweig: **Picture Frustration Test**)

- Frusztrációs érzékenység, agresszió, tolerancia és a preferált megoldási mód vizsgálata : szerepszerű beleélést kíván a képen ábrázolt frusztrációs helyzetbe

Rorschach teszt 1.

- 10 táblán, semmit sem ábrázoló, véletlenszerűen kialakult szürke és színes festékfoltoknak kell értelmet adni, valamihez hasonlítani
- **H. Rorschach** (1884-1922) ebből a régen ismert, projektív folyamatok eredményeként létrejövő fantáziajátékból a létrejövő válaszokat statisztikailag feldolgozta
- a projektív folyamatokat formalizálta és mutatók alapján értelmezte
- mai alkalmazása: tapasztalatilag összegyűlt támpontrendszeren, igazolt érvényességű mutatókon alapul

Rorschach teszt 2.

- A hasonló körben élő vagy hasonló személyiségű emberek tesztjellemzői hasonlóak
- Egyes tesztbeli jellemzők gyakoribbak bizonyos személyiségvonásoknál, viselkedésmódoknál, tüneteknél
- Egyes mutató-konstellációk megfelelnek bizonyos személyiségtípusoknak, pszichés állapotoknak, kórképeknek

Rorschach teszt 3.

Formalizálás szempontjai

- Felfogásmód (a szemlélet kiterjedése)
- Determinánssok (válasz alapja: forma, szín, árnyékolás, mozgás)
- Tartalom
- Gyakoriság (vulgaritás, originalitás)
- Különleges reakciók

Rorschach teszt 4.

Személyiség meghatározása

- Intellektuális színvonal
- Irányulás, kötődési készség
- Alkalmazkodási készség
- További személyiségjellemzők és működésmódok: percepció, gondolkodás, önszabályozás, akarat, érdeklődés, érzelem, indulatkezelés, hangulati élet, interperszonális viselkedés, teljesítőképeség, önismereti törekvések...

Rorschach teszt 5.

Diagnosztika

- Tünetek jelei
- Állapot jellemzői
- Egy adott betegség mutatói

Az értelmezés lényege: megtalálni azt a személyiségstruktúrát, motivációs háttérrel, tulajdonság együttest vagy pszichés tünetképzési folyamatot, amelybe a tesztadatok ellentmondásmentesen illeszkednek